INSTITUTE OF POLITICAL STUDIES

POLITICAL SPHERE

Palitsfera Working Papers No. 4/2026

Незнаёмцы па суседстве

Беларусь і беларусы ўграмадскай думцы Латвіі

Palitsfera Working Papers No. 4/2026

Незнаёмцы па суседстве

Беларусь і беларусы ўграмадскай думцы Латвіі

Dmitrijs Borjajevs, Yury Lytko,
Dr. Andrei Kazakevich (PhD у галіне паліталогіі)

Інстытут палітычных даследаванняў
«Палітычная сфера»

Рэзюмэ

Нягледзячы на прыкметную залежнасць ад Расіі, Беларусь застаецца важным фактарам рэгіянальнай бяспекі і мае істотнае значэнне для Латвіі. Гэта даследаванне дазваляе прасачыць асноўныя тэндэнцыі грамадскай думкі ў Латвіі адносна Беларусі і яе грамадзян, а таксама звязаных з гэтым пытанняў: працоўнай міграцыі, успрымання ўнутраных і знешніх пагроз, ацэнак палітычнага рэжыму і знешняй палітыкі, а таксама пераваг адносна палітыкі Латвіі ў дачыненні да Беларусі.

Маніторынг і паглыбленае вывучэнне тэндэнцый грамадскай думкі асабліва важныя ва ўмовах працяглага рэгіянальнага крызісу, вайны Расіі супраць Украіны, росту ваенных пагроз і ўзмацнення гібрыднага ціску з боку Беларусі.

Справаздача ўключае наступныя раздзелы: 1. *Стаўленне да беларусаў*; 2. *Працоўная міграцыя*; 3. *Бяспека і ўспрыманне пагрозы*; 4. *Успрыманне цяперашняй беларускай дзяржавы і яе знешняй палітыкі*; 5. *Чаканні адносна палітыкі Латвіі ў дачыненні да беларускіх уладаў і апазіцыі.*

Даследаванне праведзена Інстытутам палітычных даследаванняў «Палітычная сфера» (беларускім аналітычным цэнтрам у выгнанні, зарэгістраваным у Літве і які працуе ў ЕС). Палявы этап у Латвіі быў праведзены латвійскім даследчым цэнтрам SKDS[1].

1. Даследчы цэнтр SKDS, заснаваны ў 1996 годзе, з'яўляецца прыватнай і незалежнай даследчай кампаніяй, якая спецыялізуецца на маркетынгавых даследаваннях і даследаваннях грамадскай думкі ў Латвіі. Гл.: https://www.skds.lv/

Даследаванне з'яўляецца часткай шырокага рэгіянальнага даследавання «Палітычнай сферы» ў суседніх краінах (Украіне, Польшчы, Літве і Латвіі), прысвечанага Беларусі, яе грамадзянам і міграцыі. Апытанне, прафінансаванае ЕС, было праведзена з 27 лютага 2026 года па 2 сакавіка 2026 года метадам CAWI.

Канчатковая выбарка была ўзважана ў адпаведнасці з сацыяльна-дэмаграфічнымі параметрамі латвійскага грамадства паводле крытэрыяў полу, мовы, узросту, рэгіёна пражывання і адукацыі (на падставе даных Рэгістра насельніцтва LR IeM PMLP[2] і CSP[3]). Канчатковая выбарка склала 1 005 рэспандэнтаў, што дазваляе зрабіць выснову аб рэпрэзентатыўнасці атрыманых даных.

Усе вынікі, прадстаўленыя ў справаздачы, таксама былі разлічаны з выкарыстаннем ваг апытання. Апісальныя паказчыкі падаюцца незалежна ад іх статыстычнай значнасці. У аналітычных раздзелах, калі прама не пазначана іншае, разглядаюцца толькі тыя міжгрупавыя адрозненні, сувязі і эфекты ўзаемадзеяння, якія дасягнулі статыстычнай значнасці на ўзроўні $p < 0,05$ у адпаведным тэсце або мадэлі. Калі праводзілася некалькі праверак, ужываліся прадугледжаныя аналізам карэкціроўкі ўзроўню значнасці.

Асноўныя скарэктаваныя вынікі былі атрыманы з выкарыстаннем мадэляў, якія ўключалі пол, узрост, мову хатніх зносін і рэгіён пражывання. Для ацэнкі дадатковых сувязяў выкарыстоўвалася пашыраная спецыфікацыя, якая таксама ўключала адукацыю, даход і кантакт з грамадзянамі Беларусі на працягу папярэдніх 12 месяцаў. Мадэлі ўзаемадзеяння ўключалі адпаведны эфект узаемадзеяння разам з астатнімі асноўнымі кантрольнымі зменнымі, якія не ўваходзілі ў склад члена ўзаемадзеяння.

2. LR IeM PMLP: Упраўленне па справах грамадзянства і міграцыі (PMLP) — дзяржаўная ўстанова Латвіі, адказная за пытанні грамадзянства, міграцыі, відаў на жыхарства, дакументаў, што сведчаць асобу, і Рэгістра фізічных асоб. Гл.: https://www.pmlp.gov.lv/en

3. CSP: Цэнтральнае статыстычнае ўпраўленне Латвіі (CSP) — галоўная ўстанова краіны, адказная за падрыхтоўку і каардынацыю афіцыйнай статыстыкі. Гл.: https://stat.gov.lv

1. Стаўленне да беларусаў

Агульнае стаўленне. У цэлым стаўленне жыхароў Латвіі да грамадзян Беларусі хутчэй спрыяльнае: 21,8% рэспандэнтаў характарызуюць сваё стаўленне як вельмі пазітыўнае, яшчэ 28,6% — як хутчэй пазітыўнае. Такім чынам, станоўчыя ацэнкі ў сукупнасці складаюць 50,4% (гл. мал. 1). Негатыўныя ацэнкі выбіраюцца значна радзей: 17,8% паведамляюць пра хутчэй негатыўнае стаўленне, а 7,5% — пра вельмі негатыўнае. У той жа час амаль чвэрці рэспандэнтаў (24,3%) цяжка даць пэўную ацэнку.

Для параўнання, паводле даследаванняў Інстытута «Палітычная сфера», у Літве станоўчае стаўленне да грамадзян Беларусі выказваюць 37,1% рэспандэнтаў, а негатыўнае — 36,6%; ва Украіне ў 2025 годзе станоўча да беларусаў ставіліся 35,6% апытаных, а негатыўна — 49,7%; у Польшчы станоўчае стаўленне выказваюць 49,8% рэспандэнтаў, а негатыўнае — 17,6%, яшчэ 32,6% цяжка вызначыць сваё стаўленне. Такім чынам, вынікі ў Латвіі найбліжэйшыя да польскіх: долі станоўчых ацэнак амаль аднолькавыя — 50,4% і 49,8% адпаведна. Аднак у Латвіі некалькі вышэйшая доля негатыўных адказаў — 25,3% супраць 17,6%, тады як у Польшчы рэспандэнты часцей выбіраюць няпэўны адказ — 32,6% супраць 24,3%.

Малюнак 1. Калі казаць у цэлым, якое ваша стаўленне да грамадзян Беларусі?

Адно з найбольш прыкметных адрозненняў у стаўленні да беларусаў звязана з узростам. У самай маладой кагорце (18–24 гады) каля 33% рэспандэнтаў выказваюць станоўчае стаўленне (гл. мал. 2), у той час як сумарная доля негатыўных адказаў перавышае 40%. Сярод рэспандэнтаў ва ўзросце 65–75 гадоў суадносіны змяняюцца на супрацьлеглыя: станоўчыя ацэнкі складаюць каля 62%, а негатыўныя — каля 19%, і гэтая карціна ў цэлым захоўваецца ў старэйшых

узроставых групах. Гэта паказвае на агульны пакаленчы разрыў, пры якім маладзейшыя рэспандэнты займаюць больш крытычную пазіцыю. Падобная з'ява была зафіксавана таксама ў Літве і Украіне.

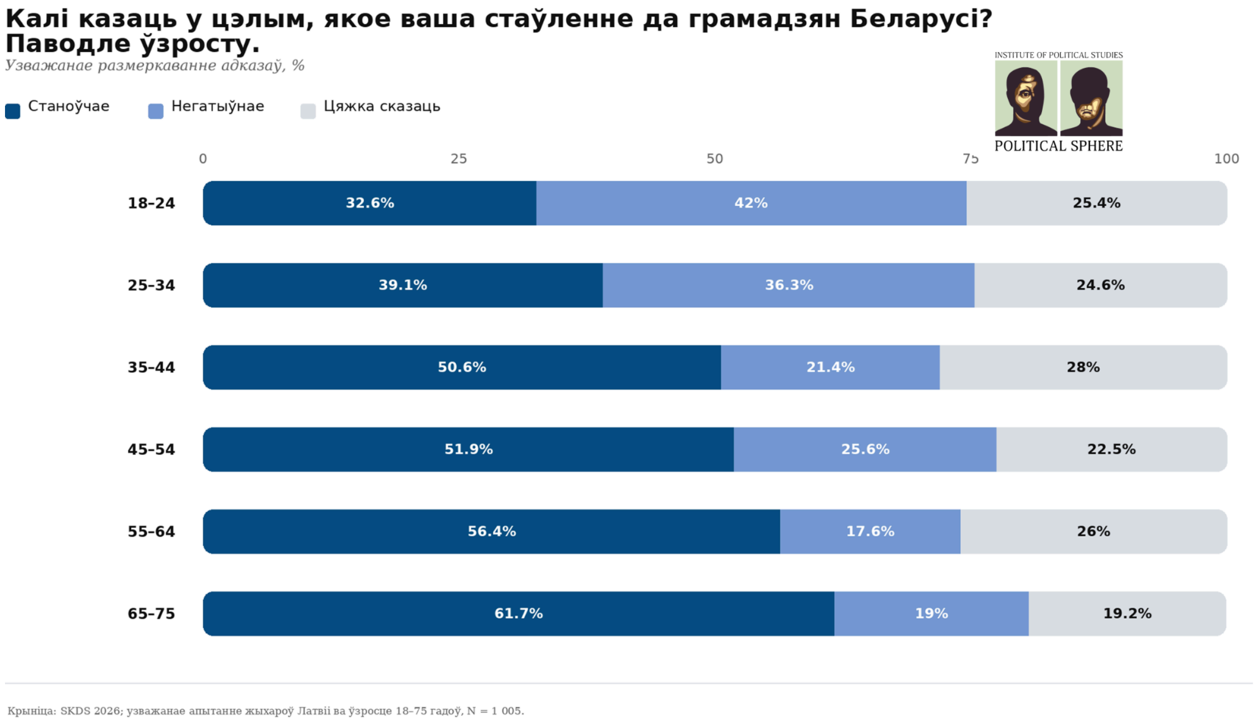

Малюнак 2. Калі казаць у цэлым, якое ваша стаўленне да грамадзян Беларусі? Паводле ўзросту.

Значна больш выразнае адрозненне звязана з мовай хатніх зносін. Сярод рускамоўных рэспандэнтаў[4] 82,2% выказваюць станоўчае стаўленне да беларусаў, тады як негатыўнае — толькі каля 5%. Сярод латышскамоўных рэспандэнтаў станоўчыя адказы складаюць 32,1%, а негатыўныя — каля 37%. У цэлым верагоднасць адказу «вельмі пазітыўна» складае 52,6% сярод рускамоўных рэспандэнтаў і 9,6% сярод латышскамоўных. Значна адрозніваецца і ўзровень няпэўнасці: варыянт «цяжка сказаць» выбіраюць 30,9% латышскамоўных рэспандэнтаў і толькі 12,8% рускамоўных. Такім чынам, моўны разрыў праяўляецца адразу ў двух адносінах: рускамоўныя рэспандэнты не толькі значна больш пазітыўна ацэньваюць беларусаў, але і значна часцей маюць пэўную пазіцыю па гэтым пытанні.

4. У гэтай справаздачы тэрмін «рускамоўныя» адносіцца да этнічных рускіх і прадстаўнікоў іншых этнічных меншасцяў, якія выкарыстоўваюць рускую мову як дамінуючую або пераважную мову зносін (Pavlenko 2008). Яны складаюць 34,6% насельніцтва Латвіі і найбольш шырока прадстаўлены ў Латгале (55,3%) і Рызе (53,0%) (CSP 2022). У даследаванні гэтая катэгорыя аперацыяналізуецца як рэспандэнты, якія размаўляюць па-руску дома.

У гэтым кантэксце таксама вартыя ўвагі рэгіянальныя адрозненні ў спалучэнні з моўным вымярэннем. Сярод латышскамоўных рэспандэнтаў асабліва вылучаецца Латгале: 78,5% рэспандэнтаў, якія выказалі змястоўную пазіцыю, паведамляюць пра станоўчае стаўленне да беларусаў, у параўнанні з сярэднім паказчыкам 43,5% сярод латышскамоўных жыхароў усіх астатніх рэгіёнаў; розніца ў 35 працэнтных пунктаў з'яўляецца статыстычна значнай. Асабліва выразны кантраст з Рыгай: там станоўчае стаўленне выказваюць 36,9% латышскамоўных рэспандэнтаў, што прыкладна на 41,7 працэнтнага пункта менш, чым у Латгале. Пры гэтым латышскамоўныя жыхары Рыгі ў цэлым не дэманструюць устойлівых адрозненняў ад жыхароў іншых рэгіёнаў, за выключэннем Латгале. Такім чынам, асабліва спрыяльнае стаўленне ў Латгале тлумачыцца не толькі высокай доляй рускамоўнага насельніцтва ў рэгіёне, але і значна больш пазітыўнай пазіцыяй яго латышскамоўных жыхароў.

Непасрэдны кантакт з беларусамі. У апытанні таксама задавалася пытанне пра непасрэдны кантакт з грамадзянамі Беларусі. Пра такі кантакт на працягу папярэдніх 12 месяцаў паведамілі каля чвэрці рэспандэнтаў (23,9%). Сярод тых, хто меў кантакт з беларусамі, 82,8% выказваюць станоўчае стаўленне да іх, а варыянт «цяжка сказаць» выбралі толькі 7,4%. Сярод тых, хто такога кантакту не меў, станоўчыя ацэнкі складаюць каля 39%, а 29% цяжка адказаць. Аднак мы не можам вызначыць кірунак гэтай сувязі: кантакт можа спрыяць больш пазітыўнаму ўспрыманню, або людзі, якія першапачаткова былі настроены больш спрыяльна, могуць часцей уступаць у такія кантакты. Варта таксама адзначыць, што пры разглядзе стаўлення да беларусаў адукацыя і даход не захоўваюць самастойных сувязяў.

2. Працоўная міграцыя

Стаўленне да працоўнай міграцыі выглядае некалькі інакш. Усяго 24,5% рэспандэнтаў лічаць, што Латвіі варта імкнуцца скараціць ужо існуючую колькасць працоўных мігрантаў з Беларусі. Яшчэ 15,4% выступаюць за спыненне далейшай міграцыі без актыўнага скарачэння колькасці тых, хто ўжо жыве ў краіне. Больш адкрытую пазіцыю займаюць 32,2%, якія лічаць, што міграцыю варта дазваляць на тых жа ўмовах, што і міграцыю з іншых краін па-за ЕС. Яшчэ 7,7% выступаюць за яе стымуляванне. Нарэшце, 20,1% цяжка адказаць.

Калі аб'яднаць дзве абмежавальныя і дзве дазвольныя пазіцыі, становіцца бачнай сіметрычная структура грамадскай думкі. Каля 40% рэспандэнтаў займаюць абмежавальную пазіцыю, у той час як падобная доля — таксама каля 40% — падтрымлівае больш адкрыты падыход. Такім чынам, у адрозненне ад агульнага стаўлення да грамадзян Беларусі, дзе пераважаюць станоўчыя ацэнкі, грамадская думка адносна працоўнай міграцыі фактычна падзелена на два роўныя лагеры. Гэтае адрозненне паказвае, што станоўчае стаўленне да беларусаў як да людзей не

ператвараецца аўтаматычна ў падтрымку больш адкрытай міграцыйнай палітыкі.

Моўны разрыў узнаўляецца і тут, прычым у асабліва выразнай форме. Сярод латышскамоўных рэспандэнтаў 36,5% выступаюць за скарачэнне існуючай колькасці мігрантаў, а яшчэ 21,4% — за спыненне далейшай міграцыі. Такім чынам, абмежавальныя пазіцыі ў гэтай групе складаюць каля 58% (гл. мал. 3), тады як дазвол або стымуляванне міграцыі падтрымліваюць толькі каля 20%. Сярод рускамоўных рэспандэнтаў карціна амаль супрацьлеглая: абмежавальныя пазіцыі разам складаюць менш за 10%, а дазвол або стымуляванне міграцыі падтрымліваюць каля 73%. Доля тых, хто не вызначыўся, складае 21,6% сярод латышскамоўных і 17,3% сярод рускамоўных. У выніку верагоднасць пазіцыі, паводле якой працоўную міграцыю варта дазваляць на тых жа ўмовах, што і з іншых краін па-за ЕС, складае 63,7% сярод рускамоўных рэспандэнтаў і толькі 25,7% сярод латышскамоўных.

Малюнак 3. Як Латвія павінна падыходзіць да працоўнай міграцыі з Беларусі? Паводле мовы хатніх зносін.

Кантакт з беларусамі дэманструе чаканую, але ўсё ж даволі моцную сувязь і з міграцыйнымі ўстаноўкамі. Сярод рэспандэнтаў, якія мелі такі кантакт, 52,2% выступаюць за дазвол міграцыі паводле агульных правілаў, а яшчэ 14,6% — за яе стымуляванне; сумарная доля дзвюх абмежавальных пазіцый складае каля 21%. Сярод тых, хто не меў кантакту, наадварот, абмежавальныя пазіцыі дасягаюць прыкладна 48%, а больш адкрытыя — каля 32%. Аднак, як і вышэй, мы разглядаем гэта толькі як дадатковы вынік і не інтэрпрэтуем прычынна. Узрост, адукацыя і даход не дэманструюць устойлівай сувязі, а рэгіён уплывае толькі на няпэўнасць пазіцыі, якая вышэйшая ў Латгале.

3. Бяспека і ўспрыманне пагрозы

Пагроза з боку грамадзян Беларусі. Трэцяя частка даследавання разглядае ўяўленні латвійскага грамадства пра бяспеку. Што да беларускіх мігрантаў, агульная карціна даволі адназначная[5]. Толькі 1,8% рэспандэнтаў лічаць, што грамадзяне Беларусі, якія жывуць у Латвіі, уяўляюць вельмі высокую пагрозу, яшчэ 6,6% успрымаюць пагрозу як хутчэй высокую (8,4% у сукупнасці; гл. мал. 4). Наадварот, 28,5% ацэньваюць пагрозу як хутчэй нізкую, а амаль палова выбаркі — 49,6% — лічыць яе вельмі нізкай або цалкам адсутнай (78,1% у сукупнасці). Яшчэ 13,5% цяжка адказаць — гэта адносна нізкая доля няпэўных адказаў сярод разгледжаных паказчыкаў.

Узроставыя адрозненні захоўваюцца і тут, хоць яны менш выразныя, чым пры ацэнцы пагрозы з боку дзяржавы. Сярод рэспандэнтаў ва ўзросце 18–24 гадоў 12,7% лічаць пагрозу з боку грамадзян высокай, тады як 77,2% ацэньваюць яе як нізкую або адсутную. Сярод рэспандэнтаў ва ўзросце 65–75 гадоў 6,5% даюць высокую ацэнку, а 83,1% — нізкую. Скарэктаваная верагоднасць адказу, што пагроза цалкам адсутнічае або вельмі нізкая, узрастае з 44,7% сярод 18–24-гадовых да 62,2% сярод рэспандэнтаў 65–75 гадоў. Асноўны разрыў праходзіць паміж самай маладой групай і рэспандэнтамі старэйшымі за 35 гадоў, якія ў цэлым больш спакойна ставяцца да прысутнасці беларускіх грамадзян.

Значна больш выразнае адрозненне зноў звязана з мовай хатніх зносін. Сярод латышскамоўных рэспандэнтаў 12,1% лічаць пагрозу высокай, 69,5% — нізкай або адсутнай, а 18,5% цяжка адказаць. Сярод рускамоўных толькі 2,2% бачаць высокую пагрозу, тады як 92,9% ацэньваюць яе як нізкую або адсутную. Доля тых, хто не вызначыўся, у гэтай групе складае толькі 5,0%. Калі ўлічваць толькі змястоўныя адказы, скарэктаваная верагоднасць ацэнкі пагрозы як хутчэй нізкай або цалкам адсутнай складае 98,1% сярод рускамоўных і 85,4% сярод латышскамоўных рэспандэнтаў.

---

5. Для ацэнкі выкарыстоўвалася чатырохузроўневая шкала з варыянтамі «вельмі высокая пагроза», «хутчэй высокая пагроза», «хутчэй нізкая пагроза» і «вельмі нізкая або няма пагрозы», а таксама асобны адказ «цяжка сказаць».

Важна адзначыць, што моўныя адрозненні датычацца не толькі кірунку ацэнкі, але і ступені ўпэўненасці: рускамоўныя рэспандэнты таксама значна радзей выбіраюць «цяжка сказаць». Ні рэгіён, ні адукацыя, ні даход не дэманструюць самастойнай сувязі.

Значна больш выразнае адрозненне зноў звязана з мовай хатніх зносін. Сярод латышскамоўных рэспандэнтаў 12,1% лічаць пагрозу высокай, 69,5% — нізкай або адсутнай, а 18,5% цяжка адказаць. Сярод рускамоўных толькі 2,2% бачаць высокую пагрозу, тады як 92,9% ацэньваюць яе як нізкую або адсутную. Доля тых, хто не вызначыўся, у гэтай групе складае толькі 5,0%. Калі ўлічваць толькі змястоўныя адказы, скарэктаваная верагоднасць ацэнкі пагрозы як хутчэй нізкай або цалкам адсутнай складае 98,1% сярод рускамоўных і 85,4% сярод латышскамоўных рэспандэнтаў. Важна адзначыць, што моўныя адрозненні датычацца не толькі кірунку ацэнкі, але і ступені ўпэўненасці: рускамоўныя рэспандэнты таксама значна радзей выбіраюць «цяжка сказаць». Ні рэгіён, ні адукацыя, ні даход не дэманструюць самастойнай сувязі.

Пагроза з боку беларускай дзяржавы. У адрозненне ад гэтага, ацэнкі пагрозы з боку беларускай дзяржавы даюць значна менш адназначную карціну. Сярэдняя ацэнка пагрозы складае 4,55 бала з 10, дзе 10 азначае максімальную пагрозу, а 1 — поўную адсутнасць пагрозы. У поўнай выбарцы 51,4% рэспандэнтаў выбіраюць ацэнкі, якія паказваюць на хутчэй нізкую або адсутную пагрозу (ад 1 да 5 уключна), 38,6% — на хутчэй высокую пагрозу (ад 6 да 10 уключна), а яшчэ 10,0% цяжка адказаць. Найчасцей выбіраецца адказ «пагрозы няма зусім» (1 з 10) — яго выбралі 26,9% рэспандэнтаў. Такім чынам, успрыманне беларускай дзяржавы нельга ахарактарызаваць ні як пераважна бяспечнае, ні як адназначна пагрозлівае: ацэнкі шырока размеркаваны і адлюстроўваюць значную неаднароднасць грамадскай думкі.

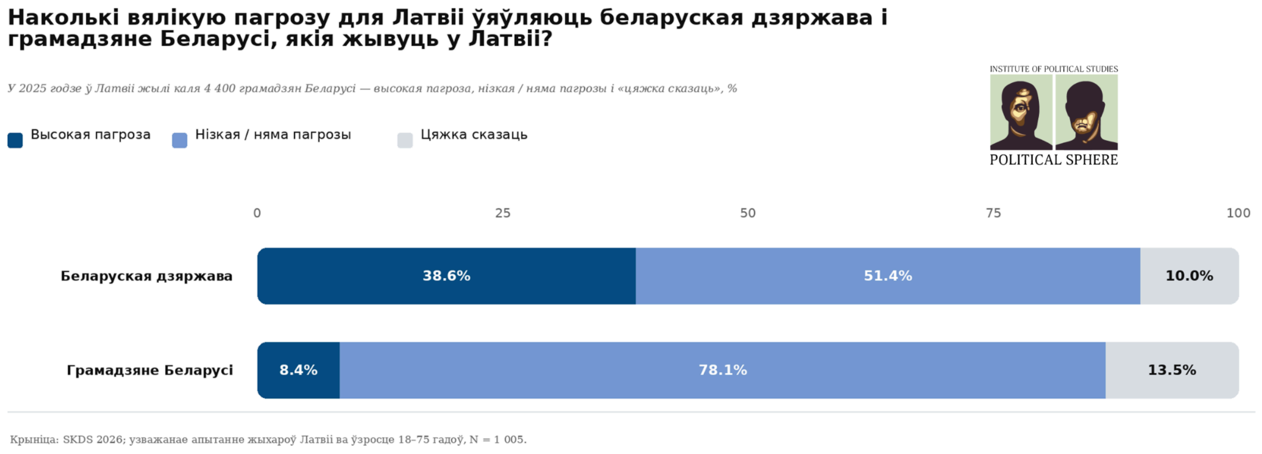

Малюнак 4. Наколькі вялікую пагрозу для Латвіі ўяўляюць беларуская дзяржава і грамадзяне Беларусі, якія жывуць у Латвіі (каля 4 400 чалавек у 2025 годзе)?

Успрыманне пагрозы з боку дзяржавы асабліва моцна адрозніваецца паміж узроставымі кагортамі. Сярод рэспандэнтаў ва ўзросце 18–24 гадоў 68,1% размяшчаюць свае ацэнкі ў верхняй палове шкалы, тады як толькі 26,7% выбіраюць значэнні ад аднаго да пяці. Ва ўсіх групах старэйшых за 35 гадоў, наадварот, пераважаюць больш нізкія ацэнкі. Сярод рэспандэнтаў 65–75 гадоў каля 32% выбіраюць верхнюю палову шкалы, а 59,1% — ніжнюю. Скарэктаваная сярэдняя ацэнка складае 5,94 бала (гл. мал. 5) сярод 18–24-гадовых, зніжаецца да 5,06 сярод 25–34-гадовых і знаходзіцца ў межах ад 4,14 да 4,35 бала ва ўсіх групах старэйшых за 35 гадоў. Зноў найбольш выразна вылучаецца моладзь — асабліва самая маладая ўзроставая кагорта.

Гэтыя вынікі кантрастуюць з высновамі нашага літоўскага даследавання, дзе ўзроставыя адрозненні ў адказах на аналагічнае пытанне амаль цалкам адсутнічалі і былі статыстычна нязначнымі. Пазіцыя літоўцаў адносна аднастайная: большасць пагаджаецца, што беларуская дзяржава ўяўляе пагрозу вышэйшую за сярэднюю, а адрозненні паміж узроставымі групамі складаюць толькі ад 6,01 да 6,54 бала. Такім чынам, нягледзячы на суседства Латвіі і Літвы, успрыманне пагрозы з боку Беларусі ў гэтых краінах прыкметна адрозніваецца.

Моўны разрыў па-ранейшаму адыгрывае важную ролю. Сярод латышскамоўных рэспандэнтаў 51,0% даюць ацэнкі ад шасці да дзесяці, а 37,4% — ад аднаго да пяці. Сярод рускамоўных толькі 17,5% выбіраюць верхнюю палову шкалы, тады як 75,0% даюць ніжэйшыя ацэнкі. У цэлым сярэдняя ацэнка пагрозы складае 5,64 бала сярод латышскамоўных рэспандэнтаў і 2,76 бала сярод рускамоўных. Розніца складае амаль тры балы, што сведчыць пра асабліва моцную самастойную сувязь мовы хатніх зносін з успрыманнем пагрозы з боку беларускай дзяржавы.

У той жа час узроставыя адрозненні развіваюцца па-рознаму ў дзвюх моўных групах. Сярод латышскамоўных рэспандэнтаў скарэктаваная сярэдняя ацэнка складае 6,12 бала ва ўзросце 18–34 гадоў і 5,53 бала сярод рэспандэнтаў 35–75 гадоў. Сярод рускамоўных узроставы разрыў значна шырэйшы: маладзейшыя рэспандэнты ацэньваюць пагрозу ў сярэднім у 4,63 бала, тады як старэйшая група — толькі ў 2,21 бала. Гэты вынік істотна ўдакладняе агульную карціну этналінгвістычнага падзелу. Рускамоўныя рэспандэнты ў сярэднім успрымаюць беларускую дзяржаву як менш сур'ёзную пагрозу, аднак сярод маладзейшых рускамоўных ацэнкі прыкметна набліжаюцца да пазіцый латышскамоўных. Хоць моўны разрыў не знікае цалкам, розніца ва ўспрыманні пагрозы паміж групамі скарачаецца з 3,3 бала ў старэйшых пакаленняў да прыкладна 1,5 бала ў маладзейшых кагортах.

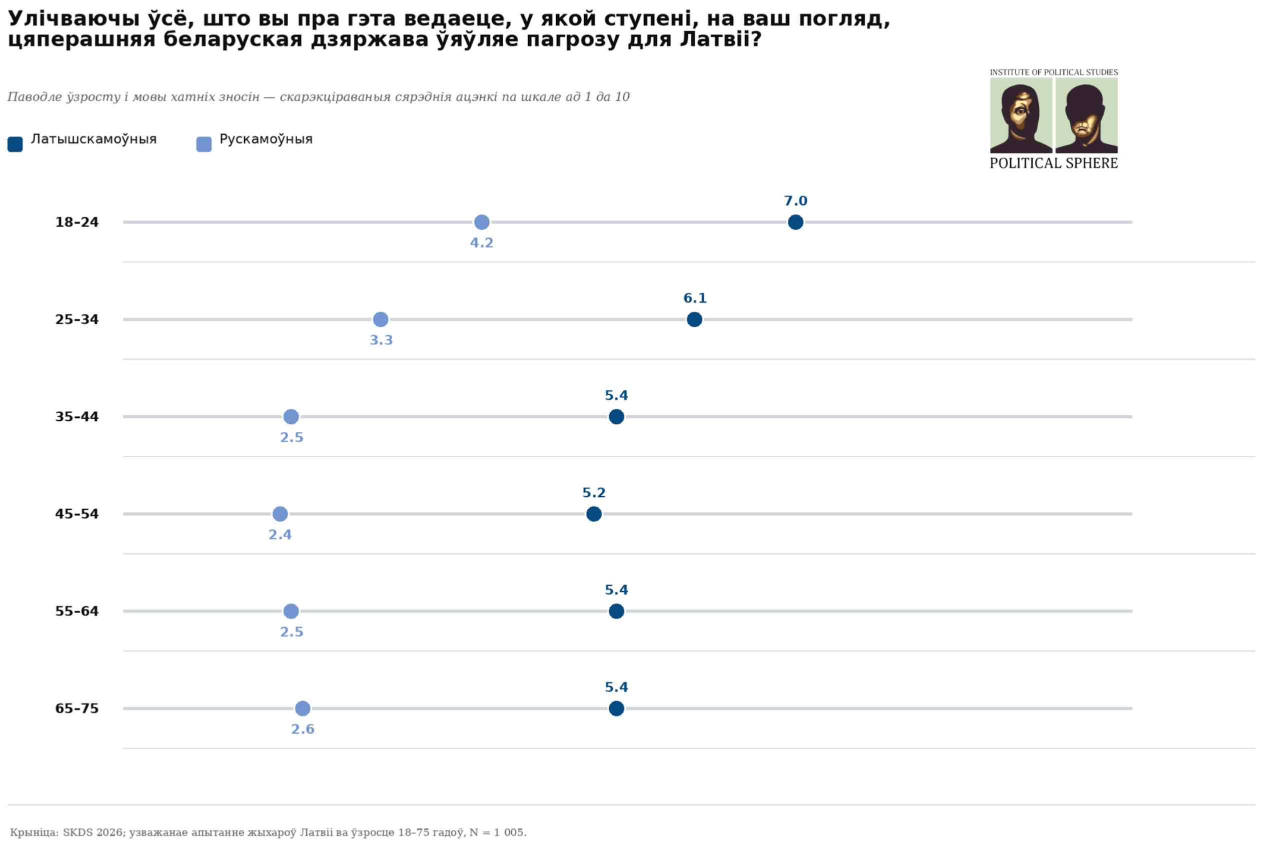

Малюнак 5. Улічваючы ўсё, што вы пра гэта ведаеце, у якой ступені, на вашу думку, цяперашняя беларуская дзяржава ўяўляе пагрозу для Латвіі? Паводле ўзросту і мовы хатніх зносін.

Сярод дадатковых сацыяльна-дэмаграфічных характарыстык даход дэманструе ўстойлівую сувязь з ацэнкамі пагрозы з боку дзяржавы. Сярэдняя ацэнка складае 4,02 бала ў групе з нізкімі даходамі і каля 5,05 бала ў групах з высокімі і вышэйшымі за сярэднія даходамі; розніца статыстычна значная. Сувязь не з'яўляецца цалкам лінейнай, але ў цэлым больш забяспечаныя групы ўспрымаюць беларускую дзяржаву як больш сур'ёзную пагрозу. Рэгіён і адукацыя, у сваю чаргу, не маюць значнага эфекту.

4. Успрыманне цяперашняй беларускай дзяржавы і яе знешняй палітыкі

Палітычны рэжым. Чацвёртая частка разглядае ўспрыманне палітычнага рэжыму Беларусі і самастойнасці краіны ў знешняй палітыцы. Усяго 44,5% рэспандэнтаў характарызуюць Беларусь як цалкам аўтарытарную дзяржаву, яшчэ 20,2% лічаць яе хутчэй аўтарытарнай (64,7% у сукупнасці). Супрацьлеглая ацэнка сустракаецца значна радзей: толькі 12,3% лічаць Беларусь хутчэй дэмакратычнай, а 6,7% — цалкам дэмакратычнай. Яшчэ 16,4% цяжка адказаць. Сярод

рэспандэнтаў, якія выказалі змястоўную пазіцыю, 77,4% адносяць Беларусь да цалкам або хутчэй аўтарытарных дзяржаў, тады як 22,6% лічаць яе цалкам або хутчэй дэмакратычнай.

Найбольш выразныя ўзроставыя адрозненні ў ацэнках палітычнага рэжыму Беларусі назіраюцца паміж моладдзю і старэйшымі пакаленнямі. Сярод рэспандэнтаў ва ўзросце 18–24 гадоў 75,0% лічаць Беларусь цалкам аўтарытарнай дзяржавай, яшчэ 14,5% — хутчэй аўтарытарнай. Толькі 3,4% называюць яе часткова або цалкам дэмакратычнай. Сярод рэспандэнтаў 65–75 гадоў сукупная доля аўтарытарных ацэнак складае 53,9%, а 27,5% лічаць краіну цалкам або хутчэй дэмакратычнай.

Адпаведна, верагоднасць ахарактарызаваць Беларусь як цалкам аўтарытарную дзяржаву складае 73,9% у групе 18–24 гадоў і 58,6% сярод 25–34-гадовых. Ва ўсіх групах старэйшых за 35 гадоў яна прыкметна ніжэйшая і знаходзіцца ў межах ад 44,5% да 50,6%. Такім чынам, асноўны разрыў праходзіць паміж маладзейшымі рэспандэнтамі і старэйшымі пакаленнямі.

Адрозненні па лініі этналінгвістычнага падзелу зноў вельмі выразныя. Сярод латышскамоўных рэспандэнтаў 78,3% лічаць Беларусь цалкам або хутчэй аўтарытарнай дзяржавай, а толькі 6,9% называюць яе цалкам або хутчэй дэмакратычнай. Сярод рускамоўных 41,4% даюць аўтарытарную ацэнку, а 39,7% — дэмакратычную. Доля рэспандэнтаў без пэўнай пазіцыі складае 14,8% сярод латышскамоўных і 19,0% сярод рускамоўных.

Сярод рэспандэнтаў, якія выказалі змястоўную пазіцыю, верагоднасць ахарактарызаваць Беларусь як цалкам або хутчэй аўтарытарную дзяржаву складае 88,5% для латышскамоўных і 56,3% для рускамоўных рэспандэнтаў.

Аднак агульны моўны разрыў зноў хавае істотныя пакаленчыя адрозненні. Сярод латышскамоўных рэспандэнтаў разліковая верагоднасць прызнаць Беларусь цалкам або хутчэй аўтарытарнай дзяржавай амаль аднолькавая сярод моладзі 18–34 гадоў і рэспандэнтаў старэйшых за 35 гадоў: 90,9% (гл. мал. 6) і 88,9% адпаведна. Сярод рускамоўных карціна прынцыпова іншая. У групе старэйшых за 35 гадоў разліковая верагоднасць аўтарытарнай ацэнкі складае 45,8%, тады як сярод рускамоўных рэспандэнтаў 18–34 гадоў яна дасягае 86,2%. Пакаленчая розніца складае 40,4 працэнтнага пункта. У выніку сярод старэйшых пакаленняў моўны разрыў у верагоднасці цалкам або хутчэй аўтарытарнай ацэнкі дасягае 43,1 працэнтнага пункта, а сярод моладзі скарачаецца да 4,7 пункта. Такім чынам, пазіцыі маладых латышскамоўных і рускамоўных рэспандэнтаў істотна збліжаюцца.

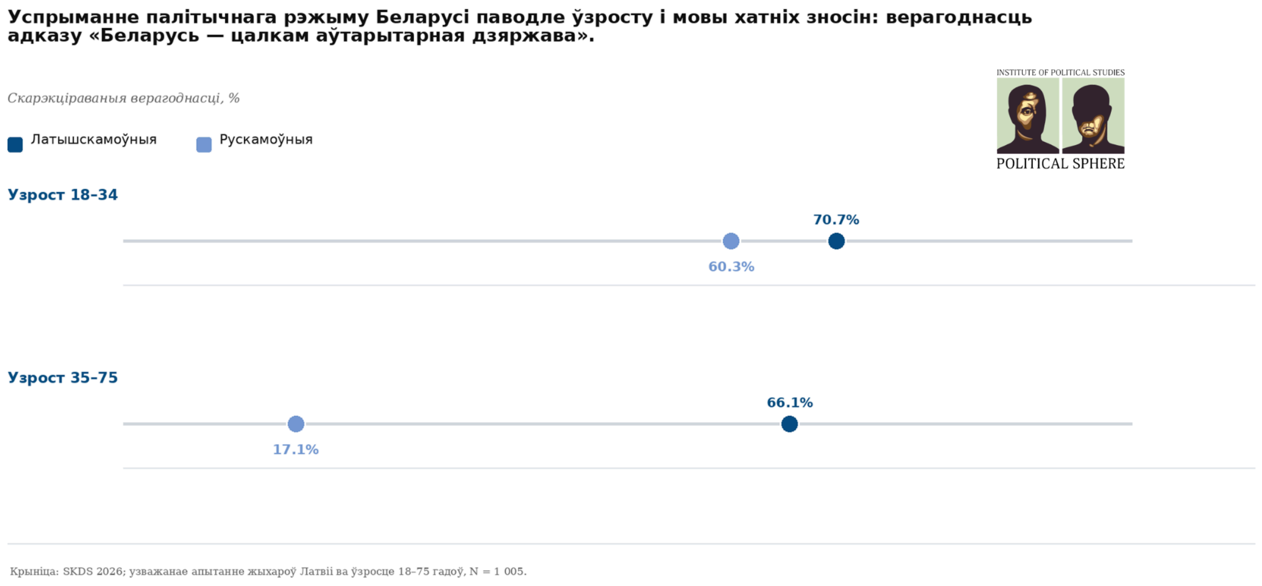

Малюнак 6. Успрыманне палітычнага рэжыму Беларусі паводле ўзросту і мовы хатніх зносін: верагоднасць адказу «Беларусь — цалкам аўтарытарная дзяржава».

Сярод дадатковых фактараў даход зноў дэманструе ўстойлівую сувязь з успрыманнем палітычнага рэжыму. Верагоднасць лічыць Беларусь цалкам або хутчэй аўтарытарнай дзяржавай складае 68,7% у групе з нізкімі даходамі і 85,0% сярод рэспандэнтаў з высокімі даходамі. Адукацыя і рэгіён не захоўваюць самастойных сувязяў.

Знешняя палітыка і залежнасць. Успрыманне знешнепалітычнай самастойнасці Беларусі мае больш дробную структуру, чым ацэнкі характару палітычнага рэжыму краіны. Толькі 14,2% рэспандэнтаў (гл. мал. 7) лічаць Беларусь незалежнай дзяржавай, цалкам самастойнай у сваёй знешняй палітыцы. Паводле 22,5%, Расія аказвае істотны ўплыў на беларускую знешнюю палітыку, яшчэ 16,3% лічаць, што яна амаль цалкам вызначаецца Расіяй. Пра поўны расійскі кантроль кажуць 16,8%, а 16,2% фактычна разглядаюць Беларусь як акупаваную Расіяй дзяржаву; 13,9% цяжка адказаць. Такім чынам, 71,8% поўнай выбаркі лічаць, што Расія прынамсі істотна ўплывае на знешнюю палітыку Беларусі. Сярод рэспандэнтаў з пэўнай пазіцыяй гэтая доля дасягае 83,5%, тады як цалкам самастойнай Беларусь лічыць абсалютная меншасць — 16,5%.

Малюнак 7. Наколькі Беларусь самастойная ў сваёй знешняй палітыцы?

Успрыманне знешнепалітычнай залежнасці Беларусі таксама ў значнай ступені звязана з мовай хатніх зносін. Сярод латышскамоўных рэспандэнтаў толькі 4,7% лічаць Беларусь цалкам самастойнай у знешняй палітыцы. Тую ці іншую форму расійскага ўплыву, кантролю або нават акупацыі адзначаюць 82,3%, у тым ліку 45,9% выбіраюць дзве найбольш жорсткія ацэнкі — поўны кантроль або фактычную акупацыю. Яшчэ 13,0% цяжка адказаць. Сярод рускамоўных Беларусь лічаць цалкам самастойнай 30,6% рэспандэнтаў. Розныя формы расійскага ўплыву адзначаюць 54,0%, у тым ліку поўны кантроль або акупацыю — 11,1%. Доля адказаў «цяжка сказаць» складае супастаўныя 15,4%. Такім чынам, рускамоўныя рэспандэнты не толькі значна часцей прызнаюць знешнепалітычную самастойнасць Беларусі, але і значна радзей выбіраюць найбольш жорсткія фармулёўкі залежнасці. Верагоднасць адхіліць поўную знешнепалітычную самастойнасць Беларусі і прызнаць прынамсі істотны расійскі ўплыў складае 94,0% сярод латышскамоўных і 65,3% сярод рускамоўных рэспандэнтаў.

Узроставыя адрозненні на апісальным узроўні таксама даволі прыкметныя. Сярод рэспандэнтаў ва ўзросце 18–24 гадоў цалкам самастойнай Беларусь лічаць толькі 1,3%, тады як 92,3% адзначаюць тую ці іншую ступень расійскага ўплыву, кантролю або акупацыі. Сярод рэспандэнтаў 65–75 гадоў доля тых, хто прызнае поўную самастойнасць, узрастае да 19,2%, а розныя формы залежнасці адзначаюць 69,2%. Узроставыя адрозненні самі па сабе не з'яўляюцца ўстойлівымі і залежаць перадусім ад мовы хатніх зносін.

Сярод латышскамоўных рэспандэнтаў узрост амаль не звязаны з прызнаннем знешнепалітычнай самастойнасці Беларусі. Разліковая верагоднасць адхіліць поўную незалежнасць краіны складае каля 94,5% (гл. мал. 8) як сярод рэспандэнтаў 18–34 гадоў, так і сярод рэспандэнтаў старэйшых за 35 гадоў. Сярод

рускамоўных узроставае адрозненне значна мацнейшае: адпаведная верагоднасць дасягае 86,4% сярод моладзі і толькі 58,8% сярод рэспандэнтаў старэйшых за 35 гадоў. Падобная заканамернасць назіраецца і пры разглядзе найбольш катэгарычнай ацэнкі. Верагоднасць лічыць Беларусь фактычна акупаванай Расіяй складае 11,7% сярод маладых рускамоўных рэспандэнтаў і толькі 2,9% сярод рускамоўных старэйшых за 35 гадоў. Сярод латышскамоўных адпаведныя паказчыкі амаль не адрозніваюцца: 28,1% сярод маладзейшых рэспандэнтаў і 26,3% сярод старэйшай групы.

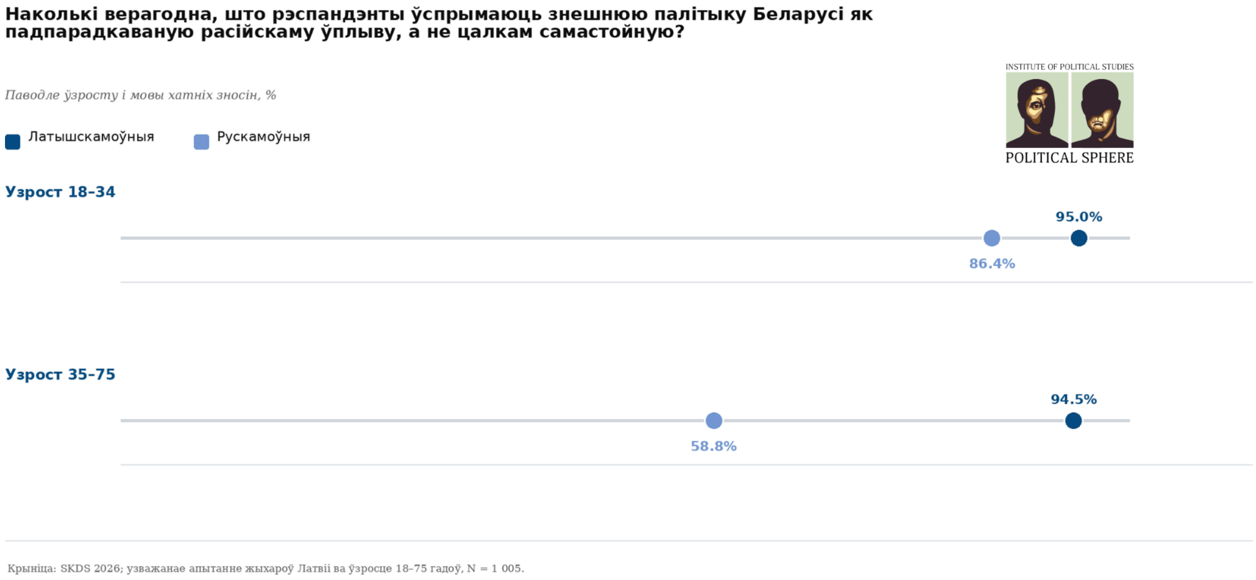

Малюнак 8. Наколькі верагодна, што рэспандэнты ўспрымаюць знешнюю палітыку Беларусі як залежную ад расійскага ўплыву, а не цалкам самастойную? Паводле ўзросту і мовы хатніх зносін.

Варта адзначыць, што рэгіён уплывае на гатоўнасць рэспандэнтаў сфармуляваць пэўную пазіцыю. Верагоднасць адказу «цяжка сказаць» пры ацэнцы знешнепалітычнага становішча Беларусі істотна адрозніваецца паміж рэгіёнамі. Шанец выбраць няпэўны адказ у Латгале прыкладна ў 2,6 раза вышэйшы, чым у Рызе. Такім чынам, Латгале вылучаецца значна больш высокім узроўнем няпэўнасці ў сваіх ацэнках: доля адказаў «цяжка сказаць» тут самая высокая сярод усіх рэгіёнаў. У той жа час рэгіён не дэманструе значнай самастойнай сувязі з ацэнкамі знешнепалітычнай залежнасці Беларусі.

Даход таксама захоўвае самастойную сувязь з ацэнкамі знешнепалітычнай залежнасці. Пасля ўліку асноўных фактараў разліковая верагоднасць лічыць Беларусь фактычна акупаванай Расіяй складае 13,3% сярод рэспандэнтаў з нізкімі даходамі і 25,7% сярод рэспандэнтаў з высокімі даходамі. Як і пры ацэнцы палітычнага рэжыму, больш забяспечаныя групы ў цэлым часцей выбіраюць найбольш крытычныя характарыстыкі беларускай дзяржавы. Адукацыя, аднак, не мае самастойнага эфекту.

5. Чаканні адносна знешняй палітыкі Латвіі ў дачыненні да беларускіх уладаў і апазіцыі

Ізаляцыя або супрацоўніцтва. Пятая частка даследавання разглядае перавагі жыхароў Латвіі адносна знешняй палітыкі ў дачыненні да беларускай дзяржавы і дэмакратычнай апазіцыі. Усяго 33,5% рэспандэнтаў падтрымліваюць эканамічныя санкцыі і знешнепалітычную ізаляцыю. Яшчэ 28,8% аддаюць перавагу не развіваць актыўнае супрацоўніцтва, захоўваючы абмежаваныя адносіны там, дзе гэта выгадна. Актыўнае развіццё супрацоўніцтва і партнёрскіх адносін падтрымліваюць 23,8%, а 13,9% цяжка адказаць. Сярод рэспандэнтаў, якія выказалі змястоўную пазіцыю, 38,9% выбіраюць санкцыйную палітыку, 33,5% — абмежаванае ўзаемадзеянне, а 27,6% — актыўнае супрацоўніцтва. Такім чынам, санкцыйна-ізаляцыйны падыход з'яўляецца найбольш распаўсюджанай асобнай пазіцыяй, але не мае абсалютнай большасці.

Узроставыя адрозненні па гэтым пытанні асабліва выразныя. Сярод рэспандэнтаў ва ўзросце 18–24 гадоў 66,7% падтрымліваюць санкцыі і знешнепалітычную ізаляцыю, тады як актыўнае супрацоўніцтва падтрымліваюць толькі 8,4%. Сярод рэспандэнтаў 65–75 гадоў санкцыйны падыход выбіраюць 23,2%, а актыўнае супрацоўніцтва — 29,2%. Ва ўсіх групах старэйшых за 35 гадоў размеркаванне значна менш катэгарычнае, чым сярод моладзі. Сярод рэспандэнтаў са змястоўнай пазіцыяй разліковая верагоднасць падтрымкі санкцыйна-ізаляцыйнай палітыкі складае 59,7% у групе 18–24 гадоў і 32,9% сярод рэспандэнтаў 65–75 гадоў. Верагоднасць падтрымкі актыўнага супрацоўніцтва, наадварот, узрастае з 12,2% да 31,0%. Зноў найбольш выразны разрыў праходзіць паміж рэспандэнтамі маладзейшымі за 35 гадоў і старэйшымі пакаленнямі. Моладзь значна часцей падтрымлівае жорсткую палітыку ў дачыненні да цяперашніх беларускіх уладаў, тады як старэйшыя групы часцей выступаюць за абмежаванае або актыўнае ўзаемадзеянне.

Яшчэ больш паказальная карціна ўзнікае пры разглядзе моўных адрозненняў. Падтрымка прамежкавай пазіцыі амаль аднолькавая ў дзвюх групах. Не развіваць актыўнае супрацоўніцтва, але захоўваць адносіны там, дзе гэта выгадна для Латвіі, прапануюць супастаўныя 28,8% латышскамоўных і 29,4% рускамоўных рэспандэнтаў. Аднак па двух крайніх варыянтах адказу назіраецца моцная палярызацыя. Сярод латышскамоўных 45,5% падтрымліваюць санкцыі і знешнепалітычную ізаляцыю, тады як актыўнае супрацоўніцтва падтрымліваюць толькі 9,7%. Сярод рускамоўных карціна супрацьлеглая: санкцыйны падыход выбіраюць 12,8%, а актыўнае развіццё супрацоўніцтва — 47,7%. Такім чынам, моўнае адрозненне звязана не з агульнай схільнасцю займаць больш або менш катэгарычную пазіцыю, а з супрацьлеглым выбарам паміж двума крайнімі кірункамі знешняй палітыкі. Пры гэтым рускамоўныя рэспандэнты значна радзей выбіраюць «цяжка сказаць», таму моўныя адрозненні датычацца таксама ступені пэўнасці пазіцыі.

У цэлым верагоднасць падтрымкі санкцыйна-ізаляцыйнага падыходу складае 55,4% сярод латышскамоўных рэспандэнтаў і 13,6% сярод рускамоўных. Верагоднасць падтрымкі актыўнага супрацоўніцтва, наадварот, дасягае 52,7% сярод рускамоўных рэспандэнтаў і толькі 11,8% сярод латышскамоўных. Адносіны з цяперашнімі беларускімі ўладамі, такім чынам, з'яўляюцца адной з найбольш выразных праяў этналінгвістычнай палярызацыі ва ўсім даследаванні, хоць нават тут ёсць некаторыя пункты міжгрупавога збліжэння — а менавіта прагматычныя перавагі ў знешняй палітыцы.

У адрозненне ад большасці пытанняў, разгледжаных у даследаванні, рэгіён пражывання захоўвае самастойную сувязь з кірункам пераваг. У Латгале санкцыйную палітыку падтрымліваюць толькі 15,0% рэспандэнтаў. Меркаванні амаль пароўну размеркаваны паміж прамежкавай пазіцыяй — захоўваць адносіны там, дзе гэта выгадна, — і актыўным развіццём супрацоўніцтва: 34,7% і 35,8% (гл. мал. 9) адпаведна. У Рызе санкцыйны падыход падтрымліваюць 38,4%, прамежкавую пазіцыю — 24,8%, а актыўнае супрацоўніцтва — 25,9%.

Дзе актыўнае супрацоўніцтва з Беларуссю падтрымліваюць найчасцей?

Паводле рэгіёнаў Латвіі

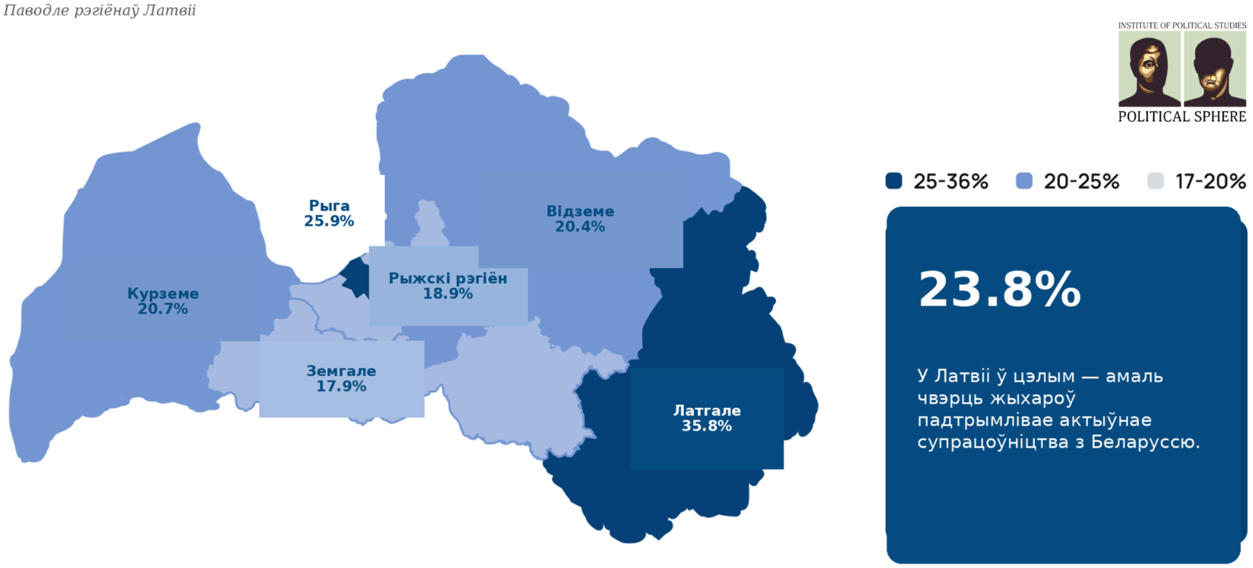

Крыніца: SKDS 2026; узважанае апытанне жыхароў Латвіі ва ўзросце 18–75 гадоў, N = 1 005.

Малюнак 9. Дзе актыўнае супрацоўніцтва з Беларуссю падтрымліваюць найчасцей?

Назіраныя рэгіянальныя адрозненні часткова звязаны з розным складам насельніцтва рэгіёнаў. Таму для параўнання рэгіёнаў выкарыстоўваюцца разліковыя верагоднасці: яны паказваюць, якой была б доля прыхільнікаў кожнай пазіцыі, калі б у рэгіёнах было аднолькавае размеркаванне насельніцтва паводле полу, узросту і мовы хатніх зносін. Пры такім параўнанні найбольш устойлівая розніца праяўляецца паміж Рыгай і Відземе: верагоднасць падтрымкі санкцыйна-ізаляцыйнай палітыкі складае 45,5% у Рызе і толькі 28,1% у Відземе, а

верагоднасць актыўнага супрацоўніцтва — 22,9% і 38,1% адпаведна. Такім чынам, рэгіянальная спецыфіка ў гэтым пытанні не зводзіцца толькі да Латгале. Пасля ўліку складу насельніцтва найбольш прыкметнае адрозненне дэманструе Відземе: яго жыхары займаюць менш санкцыйна арыентаваную пазіцыю, чым жыхары сталіцы.

Аналіз таксама выявіў значнае ўзаемадзеянне мовы хатніх зносін і рэгіёна пражывання, што дазваляе разглядаць рэгіянальныя асаблівасці асобна сярод латышскамоўных і рускамоўных рэспандэнтаў. Сярод латышскамоўных жыхароў Рыгі 72,0% падтрымліваюць санкцыйна-ізаляцыйны падыход, у параўнанні толькі з 29,7% у Латгале — розніца складае 42,2 працэнтнага пункта. Актыўнае супрацоўніцтва, наадварот, падтрымліваюць 23,6% латышскамоўных жыхароў Латгале і толькі 5,1% жыхароў Рыгі. Латгале таксама вылучаецца пры параўнанні з сярэднім паказчыкам сярод латышскамоўных жыхароў усіх астатніх рэгіёнаў, сярод якіх 56,2% выбіраюць санкцыйны падыход, а толькі 10,6% — актыўнае супрацоўніцтва. Рыга, у сваю чаргу, займае больш санкцыйна арыентаваную пазіцыю, чым латышскамоўныя жыхары астатняй краіны ў сярэднім.

Сярод рускамоўных рэспандэнтаў значных рэгіянальных адрозненняў не выяўлена. Гэта дазваляе зрабіць больш нюансаваныя высновы пра рэгіянальную спецыфіку: становіцца відаць, што рэгіянальная варыяцыя праяўляецца перадусім унутры латышскамоўнай часткі насельніцтва. Больш адкрытая пазіцыя Латгале, такім чынам, звязана не толькі з моўным складам рэгіёна, але і з менш санкцыйна арыентаванымі перавагамі яго латышскамоўных жыхароў, тады як стаўленне да беларускіх уладаў сярод рускамоўных рэспандэнтаў застаецца адносна аднастайным незалежна ад рэгіёна пражывання.

Даход таксама захоўвае ўстойлівую сувязь з перавагамі адносна цяперашніх беларускіх уладаў. Верагоднасць падтрымкі санкцыйна-ізаляцыйнай палітыкі складае 28,5% сярод рэспандэнтаў з нізкімі даходамі і каля 46,5% сярод рэспандэнтаў з высокімі даходамі. Верагоднасць падтрымкі актыўнага супрацоўніцтва, наадварот, зніжаецца з 36,8% да 20,8%. Такім чынам, больш забяспечаныя групы ў сярэднім часцей падтрымліваюць жорсткую палітыку ў дачыненні да цяперашніх беларускіх уладаў, тады як рэспандэнты з ніжэйшымі даходамі часцей выступаюць за супрацоўніцтва. Адукацыя зноў не захоўвае самастойнай сувязі.

Супрацоўніцтва з апазіцыяй. Стаўленне да супрацоўніцтва з дэмакратычнай апазіцыяй мае іншую структуру. У поўнай выбарцы 20,7% рэспандэнтаў выступаюць за ўсебаковае супрацоўніцтва і падтрымку на дзяржаўным узроўні. Яшчэ 26,4% падтрымліваюць супрацоўніцтва, абмежаванае афіцыйнымі сустрэчамі, а 9,1% аддаюць перавагу толькі неафіцыйнаму і непублічнаму ўзаемадзеянню. Поўную адмову ад супрацоўніцтва выбіраюць 13,8%. Амаль траціне рэспандэнтаў — 30,1% — цяжка сфармуляваць пазіцыю; гэта самая высокая доля няпэўных адказаў сярод разгледжаных паказчыкаў. Гэты вынік

сведчыць пра адносна слабую сфармаванасць грамадскіх пераваг у латвійскім грамадстве адносна канкрэтнай палітыкі ў дачыненні да беларускай апазіцыі.

Калі аб'яднаць тры розныя формы супрацоўніцтва, іх падтрымліваюць 56,2% поўнай выбаркі, тады як за адмову ад любога ўзаемадзеяння выступаюць толькі 13,8%. Сярод рэспандэнтаў, якія выказалі змястоўную пазіцыю, 80,3% падтрымліваюць супрацоўніцтва ў той ці іншай форме, а 19,7% выступаюць супраць яго. Такім чынам, супрацоўніцтва з дэмакратычнай апазіцыяй як агульны кірунак карыстаецца шырокай падтрымкай, хоць найбольш распаўсюджаным варыянтам з'яўляецца адносна стрыманая форма афіцыйнага ўзаемадзеяння.

Узрост зноў з'яўляецца адным з найбольш важных фактараў. Сярод рэспандэнтаў ва ўзросце 18–24 гадоў 47,8% выбіраюць найбольш актыўны варыянт — усебаковае супрацоўніцтва і дзяржаўную падтрымку, тады як толькі 3,3% прапануюць цалкам спыніць узаемадзеянне. Сярод рэспандэнтаў 65–75 гадоў адпаведныя паказчыкі складаюць 12,8% і 19,7%. Такім чынам, моладзь не толькі часцей падтрымлівае жорсткую палітыку ў дачыненні да цяперашніх беларускіх уладаў, але адначасова значна часцей выступае за актыўную падтрымку іх дэмакратычных апанентаў.

Моўнае адрозненне ў стаўленні да апазіцыі таксама захоўваецца, хоць яно прыкметна слабейшае, чым у пытанні адносін з цяперашнімі ўладамі. Сярод латышскамоўных рэспандэнтаў тры формы супрацоўніцтва падтрымліваюць 59,2%, а поўную адмову — 9,5%. Сярод рускамоўных адпаведныя паказчыкі складаюць 51,4% і 21,0%. Доля няпэўных адказаў супастаўная: 31,3% супраць 27,7%. У выніку верагоднасць падтрымкі прынамсі адной формы супрацоўніцтва складае 84,0% сярод латышскамоўных рэспандэнтаў і 74,1% сярод рускамоўных. Верагоднасць усебаковага супрацоўніцтва дасягае 34,2% і 22,4% адпаведна, а верагоднасць поўнай адмовы складае 16,0% і 25,9%. Адрозненні па прамежкавых варыянтах амаль незаўважныя, што зноў паказвае: моўны разрыў сканцэнтраваны передусім на двух крайніх варыянтах. У цэлым рускамоўныя рэспандэнты больш стрымана ставяцца да супрацоўніцтва з дэмакратычнай апазіцыяй, але большасць змястоўных адказаў у абедзвюх моўных групах усё ж прадугледжвае тую ці іншую форму ўзаемадзеяння.

Даход захоўвае самастойную сувязь і са стаўленнем да дэмакратычнай апазіцыі. Верагоднасць падтрымкі ўсебаковага супрацоўніцтва складае 19,3% сярод рэспандэнтаў з нізкімі даходамі і 38,4% сярод рэспандэнтаў з высокімі даходамі. Верагоднасць поўнай адмовы ад супрацоўніцтва, наадварот, зніжаецца з 27,7% да 12,6%. У сукупнасці з вынікамі адносна цяперашніх уладаў гэта паказвае, што больш забяспечаныя рэспандэнты часцей займаюць паслядоўна крытычную пазіцыю ў дачыненні да цяперашняга беларускага кіраўніцтва і адначасова падтрымліваюць больш актыўнае супрацоўніцтва з яго дэмакратычнымі апанентамі. Адукацыя і рэгіён не маюць самастойнага эфекту.

Варта таксама коратка разгледзець агульны ўзровень інфармаванасці грамадства пра беларускую апазіцыю. Пазнавальнасць Святланы Ціханоўскай адносна высокая: 77,0% рэспандэнтаў паведамляюць, што ведаюць пра яе або чулі пра яе, 18,2% адказваюць адмоўна, і толькі 4,8% цяжка адказаць. Апошні паказчык — адзін з самых нізкіх узроўняў няпэўнасці ва ўсім апытанні. Такім чынам, Святлана Ціханоўская вядомая шырокай большасці жыхароў Латвіі, хоць сама па сабе інфармаванасць не азначае падтрымкі пэўнай палітыкі. Варта таксама адзначыць, што, у адрозненне ад большасці папярэдніх паказчыкаў, інфармаванасць амаль не падзелена паводле мовы хатніх зносін. На апісальным узроўні станоўчы адказ даюць 75,5% латышскамоўных і 80,0% рускамоўных рэспандэнтаў. Гэта важнае выключэнне з агульнай карціны даследавання: нягледзячы на значныя адрозненні ў ацэнках беларускай дзяржавы і знешнепалітычных перавагах, дзве моўныя групы прыкладна аднолькава добра знаёмыя з адной з галоўных фігур беларускай апазіцыі. Даход, у адрозненне ад адукацыі і рэгіёна, зноў дэманструе самастойную сувязь: станоўчыя адказы складаюць 78,4% у групе з нізкімі даходамі і 89,9% у групе з высокімі даходамі.

Высновы

Вынікі аналізу паказваюць, што латвійскае грамадства свядома праводзіць выразную мяжу паміж грамадзянамі Беларусі і цяперашнім дзяржаўным рэжымам. Амаль унікальнае для рэгіёна станоўчае стаўленне да беларусаў суіснуе з больш стрыманымі ацэнкамі міграцыі, пагроз і знешняй палітыкі, што сведчыць пра дыферэнцыраванае, цвярозае і адказнае ўспрыманне сітуацыі ў латвійскім грамадстве. У той жа час высокая няпэўнасць па шэрагу палітычных пытанняў паказвае, што Беларусь недастаткова прадстаўлена ў грамадскім дыскурсе; пашырэнне інфармаванасці грамадства, такім чынам, становіцца асобнай задачай будучай палітыкі і грамадскай працы.

Стаўленне да беларусаў. Латвія мае найвышэйшую долю станоўчых ацэнак сярод чатырох даследаваных краін, апярэджваючы Польшчу, Літву і Украіну. У значнай ступені гэта звязана з шматлікай рускамоўнай часткай насельніцтва, сярод якой спрыяльнае стаўленне асабліва распаўсюджана.

Працоўная міграцыя. Спрыяльнае стаўленне да беларусаў не ператвараецца аўтаматычна ў падтрымку адкрытай міграцыйнай палітыкі. Грамадства падзелена амаль пароўну паміж абмежавальным і дазвольным падыходамі, што паказвае розніцу паміж стаўленнем да людзей і ацэнкай канкрэтных палітычных рашэнняў.

Бяспека. Грамадзяне Беларусі, якія жывуць у Латвіі, у цэлым не ўспрымаюцца як пагроза, тады як ацэнкі беларускай дзяржавы значна больш насцярожаныя і неаднародныя. Гэта пацвярджае, што рэспандэнты адрозніваюць мігрантаў і

дзяржаву, а пагрозу звязваюць перадусім з палітычным рэжымам у Беларусі і яго дзеяннямі.

Рэжым і знешняя залежнасць. Большасць характарызуе Беларусь як аўтарытарную дзяржаву і прызнае істотны ўплыў Расіі на яе знешнюю палітыку. Такім чынам, латвійскае грамадства дэманструе нюансаванае і крытычнае разуменне беларускага рэжыму, а таксама яго палітычнай і каштоўнаснай дыстанцыі ад Латвіі.

Знешняя палітыка Латвіі. У дачыненні да цяперашніх беларускіх уладаў пераважае стрыманы падыход, пры гэтым санкцыйна-ізаляцыйная пазіцыя застаецца найбольш распаўсюджанай. Адначасова супрацоўніцтва з дэмакратычнай апазіцыяй падтрымлівае большасць насельніцтва Латвіі, што сведчыць пра гатоўнасць супрацьстаяць рэжыму Лукашэнкі комплексна, спалучаючы ціск на рэжым з узаемадзеяннем з яго апанентамі.

Узрост. Моладзь Латвіі паслядоўна займае больш крытычную пазіцыю. Яна больш насцярожана ставіцца да беларусаў, вышэй ацэньвае ўзровень пагрозы, часцей прызнае аўтарытарны характар Беларусі і яе залежнасць ад Расіі, а таксама часцей падтрымлівае санкцыі і актыўную дапамогу апазіцыі. Такім чынам, узрост фарміруе не асобныя адрозненні, а больш шырокі пакаленчы профіль успрымання Беларусі.

Мова і рэгіён. Мова хатніх зносін застаецца галоўным фактарам падзелу. Аднак сярод маладых рускамоўных рэспандэнтаў ацэнкі пагрозы, аўтарытарнасці і расійскай залежнасці прыкметна набліжаюцца да пазіцый латышскамоўных рэспандэнтаў, што таксама можа сведчыць пра больш шырокую тэндэнцыю да паступовай гамагенізацыі ўспрымання рызык у латвійскім грамадстве. Рэгіянальны эфект праяўляецца перадусім унутры латышскамоўнай групы: жыхары Латгале значна больш пазітыўна ставяцца да беларусаў і падтрымліваюць менш санкцыйна арыентаваную палітыку, што дазваляе меркаваць пра магчымы ўплыў досведу блізкасці і ўзаемадзеяння.

Спіс літаратуры

Pavlenko, Aneta (2008): Russian in Post-Soviet countries. In: Russian Linguistics, 32, P. 59–80. DOI: https://doi.org/10.1007/s11185-007-9020-1

CSP (2022): PIA77. Valodu lietojums (dzimtā valoda un mājās lietotā valoda) sadalījumā pa reģioniem 2022. gadā (procentos no iedzīvotāju skaita attiecīgajā grupā). Даступна анлайн:
https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_OD/OSP_OD__apsekojumi__pieaug_izgl/PIA77.px/

Інстытут палітычных даследаванняў «Палітычная сфера»
Незнаёмцы па суседстве. Беларусь і беларусы ў грамадскай думцы Латвіі.

www.palityka.org

INSTITUTE OF POLITICAL STUDIES
POLITICAL SPHERE